

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องสภาพปัญหาความขัดแย้งในชุมชนและรูปแบบที่ใช้ในการจัดการปัญหา จังหวัดปทุมธานี มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาและสาเหตุความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน จังหวัดปทุมธานี 2) ศึกษาแนวทางการจัดการความขัดแย้งในรูปแบบต่างๆในชุมชนจังหวัดปทุมธานี และ 3)ศึกษารูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการความขัดแย้งในชุมชนจังหวัดปทุมธานี ผู้วิจัยได้กำหนดระเบียบวิธีวิจัย ไว้ 4 ขั้นตอน คือ ศึกษาจากเอกสาร เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างผู้ประสบปัญหาหรือเกี่ยวข้องกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจำนวน 200 ตัวอย่าง ทั้งในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาล สัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการความขัดแย้งแบบเจาะลึก 30 ตัวอย่าง และการสนทนากลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากผู้ประนีประนอมของศาล กลุ่มผู้อาวุโส ผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน อบต. เทศบาล และอำเภอ โดยใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง

ผลการศึกษาพบว่า 1)สภาพปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น คนในชุมชนจังหวัดปทุมธานียอมรับว่าความขัดแย้งเป็นเรื่องปกติที่เกิดขึ้นได้ในการอยู่ร่วมกันในชุมชน สามารถแก้ไขได้ ถ้าแก้ไขสำเร็จจะทำให้ชุมชนพัฒนาขึ้นได้จริง ในชุมชนของตนมีความขัดแย้งทั้งที่ปรากฏออกมาแล้ว และแฝงตัวอยู่ พร้อมทั้งจะลุกลามไปสู่ความขัดแย้งในระยะต่อไปได้ถ้าไม่ได้รับการจัดการที่ดี ชุมชนในเขตเทศบาลมีจำนวนประเด็นความขัดแย้งที่ปรากฏออกมาแล้วมากกว่าชุมชนนอกเขตเทศบาล ด้านความสัมพันธ์ของคนในชุมชนมองว่ามีลักษณะแบบคนรู้จัก 2) ประเภทความขัดแย้งแบ่งตามเนื้อสาระได้ 4 กลุ่ม คือ ความขัดแย้งจากการไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการบริการของรัฐ ความขัดแย้งที่เกิดจากค่านิยมต่างกันตามความเคยชินที่เคยปฏิบัติกันมา ความขัดแย้งจากการผลประโยชน์ขัดกัน และความขัดแย้งที่เกิดจากอุดมการณ์ที่แตกต่างกันทำให้เกิดการแบ่งพรรคแบ่งพวก 3)สาเหตุของความขัดแย้ง ลำดับที่ 1 มาจากสาเหตุด้านผลประโยชน์ ลำดับที่ 2 มาจากสาเหตุด้านความสัมพันธ์ ลำดับที่ 3 มาจากสาเหตุด้านค่านิยม และลำดับที่ 4 มาจากสาเหตุด้านข้อมูลและจากสาเหตุด้าน โครงสร้าง/กฎระเบียบ

การศึกษาแนวทางการจัดการความขัดแย้งพบว่า ชุมชนจังหวัดปทุมธานี มี 3 แนวทางใหญ่ ๆ
เรียงลำดับดังนี้ การใช้สันติวิธี การไม่จัดการปัญหา และ การใช้วิธีรุนแรง โดยการใช้สันติวิธี จะแบ่งได้
2 แนวทาง คือการเจรจา โดยใช้วิธีเจรจาไกล่เกลี่ยกับเจรจาไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง และการฟ้องร้อง ซึ่ง
รูปแบบการเจรจาไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง จัดเป็นรูปแบบที่เหมาะสมที่ก่อให้เกิดความรู้สึก ชนะ-ชนะ(win
- win) ได้ผลสำเร็จเสียเป็นส่วนใหญ่

คำหลัก : ความขัดแย้ง การจัดการความขัดแย้ง

Abstract

This research aimed to study 1) nature and causes of conflicts in communities in Pathumthani province, 2) approaches to resolve those conflicts, and 3) suitable models of resolving the conflicts. The four steps of research methods were applied: studying the relevant document, gathering information from 200 conflicted parties—both inside and outside municipal areas, in-depth interviewing 30 people who dealt with conflicts, and focus group discussing among court peacemakers, senior people, community leaders, village chiefs, sub-district chiefs, and officers from sub-district administration organization, municipality, and districts—using questionnaires and semi-structure interviews.

The results showed that 1) people in Pathumthani accepted that conflicts were commonly found in living together and could be resolved. In fact, conflict resolution would lead to community development. There were both emerging and latent conflicts in the communities, and might become worse if they were not properly dealt with. People living inside municipal areas faced more conflict situations than those of outside municipal areas. The social relationship in communities was in the acquaintance stage. 2) The conflicts could be categorized into four main groups—conflicts from injustice of public services, conflicts of values, conflicts of interests, and conflicts of ideals—leading to partisanship. 3) Causes of conflicts arose from different interests, social relationship, set of values, and information and structures or rules respectively.

In case of dealing with conflicts, it was found that people in Pathumthani adopted three main approaches respectively—peaceful approach, wait-and-see approach, and violent approach. A dialogue, a dialogue through a mediator, and suing were applied in a peaceful approach. A win-win approach was mostly successful.

Keywords: conflicts, conflict resolutions

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่องสภาพปัญหาความขัดแย้งในชุมชนและรูปแบบที่ใช้ในการจัดการปัญหา จังหวัดปทุมธานีนี้ ผู้วิจัยได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากเงินงบประมาณแผ่นดินประจำปี 2555 ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

ทั้งนี้เพื่อศึกษามุมมองสภาพปัญหาและสาเหตุความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน ศึกษาแนวทางการจัดการความขัดแย้งในรูปแบบต่างๆ รวมถึงศึกษารูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการความขัดแย้งในชุมชน จังหวัดปทุมธานี ที่ผู้เกี่ยวข้องตลอดจนชุมชนอื่นๆในสังคมไทยสามารถนำมาประยุกต์ปรับใช้ได้กับชุมชนของตนต่อไปในการจัดการปัญหาความขัดแย้งทั้งในแง่การป้องกันปัญหาและการจัดการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ซึ่งทางผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าข้อมูลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ คงเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อแนวทางการพัฒนาการจัดการชุมชนในอนาคตต่อไป

อนึ่ง ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ อำเภอบึงสามพัน ออบต. ผู้นำชุมชน รวมตลอดถึงผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผศ.รุ่งฤดี อภิวัฒนาศร น.ส.เอื้ออารี เศรษฐวานิช และผศ.วิไลพร พรหมรัตน์ ที่ได้ให้คำปรึกษา แนะนำ ตลอดจนช่วยเหลือในงานวิจัยครั้งนี้ จนสำเร็จลุล่วงด้วยดี รวมทั้งบุคลากรทุกท่านของคณะศิลปศาสตร์ที่ได้ให้ความกรุณา ร่วมมือในการจัดทำครั้งนี้

ผู้วิจัย

ผศ.สุกัญญา รุ่งทองใบสุริย์

สิงหาคม 2556

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญภาพประกอบ	ญ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	2
ขอบเขตงานวิจัย.....	2
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	3
นิยามศัพท์	4
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
ทฤษฎีและหลักการที่เกี่ยวข้อง.....	7
ความหมายความขัดแย้ง	7
แนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้ง	8
ประเภทและสาเหตุของความขัดแย้ง	15
พลวัตของความขัดแย้ง	21
ข้อดี ข้อเสียของความขัดแย้ง.....	22
รูปแบบการจัดการความขัดแย้ง.....	23
แนวทางการเจรจาไกล่เกลี่ย	30

สารบัญ(ต่อ)

บทที่	หน้า
2	คุณสมบัติส่วนบุคคลของผู้ใกล้เคียงคนกลาง.....33
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะและสาเหตุความขัดแย้ง.....34
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความขัดแย้ง.....42
	ข้อมูลพื้นฐานจังหวัดปทุมธานี.....44
	ข้อมูลพื้นฐานอำเภอธัญบุรี.....48
	ข้อมูลพื้นฐานอำเภอคลองหลวง.....54
	ข้อมูลพื้นฐานอำเภอหนองเสือ.....59
	ทฤษฎีที่ใช้ในการพัฒนาประเทศ.....63
	การจัดตั้งเทศบาล.....68
	เปรียบเทียบพัฒนาการทางสังคมในจังหวัดปทุมธานีระหว่าง.....69
	ในเขตเทศบาลกับนอกเขตเทศบาล.....
	กรอบแนวคิดในการศึกษาลักษณะความขัดแย้งและรูปแบบ.....71
	การจัดการความขัดแย้งในจังหวัดปทุมธานี.....
3	วิธีดำเนินการวิจัย.....74
	ระเบียบวิธีวิจัย.....74
	ประชากรและการสุ่มตัวอย่าง.....74
	การเก็บและรวบรวมข้อมูล.....76
	เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บและรวบรวมข้อมูล.....76
	ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ.....77
	การวิเคราะห์ข้อมูลและสังเคราะห์ข้อมูล.....78
	สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ.....80
	ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ.....81

สารบัญ(ต่อ)

หน้า

บทที่		
4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	82
	ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูล.....	83
	ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาความขัดแย้งในชุมชน.....	86
	ตอนที่ 3 สรุปลักษณะปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น สาเหตุ แนวทางและ.....	113
	รูปแบบจัดการปัญหา จากการสัมภาษณ์ผู้ประสบปัญหาหรือ.....	
	เกี่ยวข้องกับปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น.....	
	ตอนที่ 4 สรุปแนวทางและรูปแบบการจัดการปัญหาความขัดแย้ง.....	128
	จากผู้ที่ใกล้เคียงหรือเกี่ยวข้องกับการจัดการความขัดแย้ง.....	
	ตอนที่ 5 สรุปรูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการความขัดแย้งในชุมชน	150
	จังหวัดปทุมธานี.....	
5	สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	155
	สรุปผลการวิจัย	155
	ข้อเสนอแนะ	164
	บรรณานุกรม	169
	ภาคผนวก.....	174
	รายชื่อผู้ให้ข้อมูล.....	175
	รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์การจัดการความขัดแย้ง	175
	รายชื่อผู้เข้าร่วมกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้.....	177
	แบบสอบถาม	179
	แบบสัมภาษณ์	186
	ประวัติผู้วิจัย	190

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่

1	การเปรียบเทียบแนวคิดเรื่องความขัดแย้งแบบดั้งเดิมและแบบปัจจุบัน.....	11
2	ความแตกต่างของมุมมองความขัดแย้งระหว่างกลุ่มนิยมและปัจเจกนิยม.....	12
3	กระบวนการตัดสินใจแก้ปัญหาข้อพิพาท และผลแห่งการตัดสินใจ.....	26
4	การเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรในอำเภอชัยบุรี ปี 2551,2553,2554.....	52
5	การเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรในอำเภอคลองหลวง ปี 2551,2553,2554.....	57
6	การเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรในอำเภอหนองเสือ ปี 2551,2553,2554.....	61
7	เปรียบเทียบพัฒนาการทางสังคมอำเภอชัยบุรี อำเภอคลองหลวง.....	70
	อำเภอหนองเสือระหว่างในเขตเทศบาลกับนอกเขตเทศบาล.....	
8	ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามเพศ.....	83
9	ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามอายุ.....	84
10	ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามการศึกษา.....	84
11	ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามสถานที่ทำงานหรืออาชีพ.....	85
12	ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกที่อยู่.....	85
13	ความคิดเห็นของชุมชนในจังหวัดปทุมธานีว่าความขัดแย้งเป็นเรื่อง.....	87
	ปกติที่เกิดขึ้นได้.....	
14	ความคิดเห็นของชุมชนในจังหวัดปทุมธานีว่าความขัดแย้งที่เกิดขึ้น.....	88
	สามารถแก้ไขได้.....	
15	ความคิดเห็นของชุมชนในจังหวัดปทุมธานีว่าถ้าแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง.....	89
	ที่เกิดขึ้นได้สำเร็จจะทำให้ชุมชนพัฒนาขึ้นและความสัมพันธ์ของ.....	
	คนในชุมชนดีขึ้น.....	

สารบัญตาราง(ต่อ)

หน้า

ตารางที่

16	ความคิดเห็นของชุมชนในจังหวัดปทุมธานีในจำนวนประเด็นความขัดแย้ง.....	91
	ที่ซ่อนอยู่และที่ปรากฏออกมาแล้ว.....	
17	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยด้านมุมมองความขัดแย้งของคนที่อยู่ในเขตเทศบาล.....	92
	กับนอกเขตเทศบาล.....	
18	ความคิดเห็นของชุมชนในจังหวัดปทุมธานีที่มีต่อระดับความสัมพันธ์ภายในชุมชน.....	94
19	ร้อยละของความคิดเห็นในลักษณะความสัมพันธ์ของผู้ให้ข้อมูลกับคนในชุมชน.....	95
20	ร้อยละของความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลต่อการรู้จักคนในชุมชน.....	96
21	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยด้านความสัมพันธ์ของคนในชุมชนที่อยู่ในเขตเทศบาล	97
	กับนอกเขตเทศบาล.....	
22	ความคิดเห็นของชุมชนในจังหวัดปทุมธานีที่มีต่อความถี่ในการเกิดปัญหา.....	98
	ความขัดแย้งในหนึ่งเดือน.....	
23	การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความถี่ของการเกิดปัญหาความขัดแย้งในหนึ่งเดือน.....	99
	ระหว่างในเขตเทศบาลกับนอกเขตเทศบาล.....	
24	ความถี่ของจำนวนปัญหาความขัดแย้งที่เกิดในชุมชนจำแนกตามลักษณะของเรื่อง.....	100
25	การจัดเรียงลำดับการประสบปัญหาความขัดแย้งที่เกิดในชุมชนจำแนกตาม.....	101
	ประเภทความขัดแย้ง โดยเรียงลำดับจากมาก(1)ไปหาน้อย(8).....	
26	การเปรียบเทียบลักษณะการเกิด/ประสบปัญหาความขัดแย้งของคนที่อยู่ในเขต.....	103
	เทศบาลกับนอกเขตเทศบาล	
27	ความถี่ของชนิดปัญหาความขัดแย้งที่เกิดในชุมชน โดยจำแนกตามสาเหตุของปัญหา.....	104
28	การจัดเรียงลำดับชนิดของปัญหาความขัดแย้งที่เกิดในชุมชนจำแนกตาม.....	105
	สาเหตุของปัญหา โดยเรียงลำดับจากมาก(1)ไปหาน้อย(5).....	

สารบัญตาราง(ต่อ)

หน้า

ตารางที่

29	การเปรียบเทียบสาเหตุของการเกิดปัญหาความขัดแย้งของชุมชนที่อยู่ใน เขตเทศบาลกับนอกเขตเทศบาล.....	106
30	ความถี่ในวิธีการที่คนในชุมชนเลือกใช้เพื่อจัดการปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ในจังหวัดปทุมธานี.....	107
31	การจัดเรียงลำดับวิธีการจัดการปัญหาความขัดแย้งที่เกิดในชุมชนจังหวัดปทุมธานี โดยเรียงลำดับจากมาก(1)ไปหาน้อย(6).....	108
32	การเปรียบเทียบวิธีการจัดการปัญหาความขัดแย้งของคนที่อยู่ในเขตเทศบาล กับนอกเขตเทศบาล.....	109
33	ความถี่ที่มาของคนกลางที่คนในชุมชนนิยมนำมาช่วยเจรจาไกล่เกลี่ยปัญหา ความขัดแย้งที่เกิดขึ้น.....	110
34	การจัดเรียงลำดับที่มาของคนกลางที่นิยมนำมาช่วยเจรจาไกล่เกลี่ยปัญหา ความขัดแย้งที่เกิดในชุมชน โดยเรียงลำดับจากมาก(1)ไปหาน้อย(4).....	111
35	การเปรียบเทียบที่มาของคนกลางที่นิยมนำมาช่วยเจรจาไกล่เกลี่ยปัญหาความ ขัดแย้งที่เกิดในชุมชน ของคนที่อยู่ในเขตเทศบาลกับนอกเขตเทศบาล..... โดยเรียงลำดับจากมาก(1)ไปหาน้อย(4).....	112
36	ความสัมพันธ์ของคู่กรณีที่ขัดแย้งกันในจังหวัดปทุมธานีหลังจากดำเนินการ จัดการแก้ไข.....	113
37	การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ของคู่กรณีที่ขัดแย้งกันในชุมชนจังหวัดปทุมธานี หลังจากดำเนินการจัดการแก้ไข ของคนที่อยู่ในเขตเทศบาลกับนอกเขต.....	113
38	สรุปรูปแบบการจัดการความขัดแย้งของชุมชนในจังหวัดปทุมธานีและผลสัมฤทธิ์.....	151
39	การเปรียบเทียบรูปแบบและเทคนิควิธีการไกล่เกลี่ยที่ใช้จัดการความขัดแย้งใน จังหวัดปทุมธานี.....	152

สารบัญภาพประกอบ

หน้า

ภาพที่

1	กรอบแนวคิดสาเหตุการเกิดปัญหาความขัดแย้งและแนวทางแก้ไขปัญหา.....	6
2	วงกลมของความขัดแย้ง.....	16
3	วงกลมของความขัดแย้งที่ควรจัดการแก้ไขก่อนหลัง.....	17
4	กรอบการศึกษาลักษณะความขัดแย้งของชุมชนในจังหวัดปทุมธานี.....	72
5	แนวทางการศึกษารูปแบบจัดการความขัดแย้งของชุมชนในจังหวัดปทุมธานี.....	73
6	การจัดการความขัดแย้งของชุมชนในจังหวัดปทุมธานีโดยสันติวิธี.....	123
7	ระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศาล.....	129
8	ระบบการจัดการความขัดแย้งของกลุ่มผู้อาวุโสและผู้นำชุมชน.....	138
9	ระบบการจัดการความขัดแย้งตามลำดับชั้นการปกครอง.....	139